

Плуталов Сергій Іванович,
доцент кафедри сценічного мистецтва,
Луганська державна академія культури і
мистецтв

Plutalov Serhii,
Luhansk State Academy of Culture and Arts,
<https://orcid.org/0000-0001-9155-5324>

**ЕМПІРИКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ РІЗНИХ КРАЇН: ПІДХОДИ,
ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ**
**THE EMPIRICS OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVE INDUSTRIES: APPROACHES,
FEATURES, PROBLEMS**

Плуталов С. І. Емпірика розвитку креативних
індустрій різних країн: підходи, особливості,
проблеми. *Український журнал прикладної
економіки та техніки*.
2022. Том 7. № 4. С. 279– 284.

Plutalov S. Empirics of the development of
creative industries: approaches, features,
problems. *Ukrainian Journal of Applied
Economics and Technology*.
2022. Volume 7. № 4, pp. 279– 284.

Стаття є продовженням регулярних досліджень, що присвячені креативній економіці та креативним індустріям й передбачає узагальнення досвіду розвитку креативних індустрій різних країн задля виокремлення підходів, визначення особливостей з метою врахування їх в українських реаліях. Теоретико-методичною основою дослідження стали фундаментальні положення з економічної теорії, регіональної економіки, розміщення продуктивних сил, регіонального менеджменту, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, що стосуються розвитку креативного сектору економіки. Автором запропоновано інноваційний підхід, який на відміну від існуючого передбачає виокремлення чотирьох моделей розвитку креативних індустрій: американської, європейської, скандинавської та азійської. В статті окреслено особливості кожної із запропонованих моделей. Представлені до розгляду наукові результати, покладені в основу української моделі розвитку креативних індустрій.

Ключові слова: креативна економіка, креативні індустрії, розвиток креативного сектору економіки, зарубіжний досвід.

The article continues regular studies devoted to the creative economy and creative industries. It provides the general experience of developing creative industries in different countries to distinguish approaches, determine features, and consider them in Ukrainian realities. The theoretical-methodical basis of the study was the fundamental provisions of economic theory, regional economy, placement of productive forces, regional management, and scientific works of domestic and foreign scientists related to the development of the creative sector of the economy. The information base of the study became the normative acts of Ukraine and the countries of the European Union, official reports of relevant ministries, and research of domestic and foreign scientists in terms of the normal development of creative industries.

Based on the generalization of previously conducted research by authors of different countries, the presence of a classical approach, the essence of which is reduced to the triad of models of the development of creative industries, such as American, Scandinavian, and East Asian, is established. Based on the analysis of the features of the existing models, areas for improvement have been identified that complicate the decision-making process regarding the use of the advantages of one or another model in Ukrainian realities. The author's approach to the development models of creative industries is proposed, which, unlike the existing one, involves separating four models: American, European, Scandinavian, and Asian. The article outlines the features of each of the proposed models. Those aspects that will contribute to the effective development of the Ukrainian creative sector have been identified. The scientific results presented for consideration are the basis for the Ukrainian model of developing creative industries. Prospects for further research lay in the specific features of the development of the creative sector in Western and Eastern Europe, as they have significant differences in the cultural and mental sphere and were formed in different periods under the influence of various factors.

Keywords: creative economy, creative industries, development of the creative sector of the economy, foreign experience.

Вступ

Креативні індустрії останні десятиріччя привертають пильну увагу науки та розглядаються як сучасний феномен взаємодії бізнесу, політики й культури, що поєднує виробництво товарів і послуг, створених на основі творчості й інтелектуального капіталу. Феномен популярності креативного сектору економіки пояснюється прискореними темпами оборту всіх виробничих процесів, оскільки вони мають прояви в тому числі послуги, у якій життєвий цикл, на відміну від товарів, коротший. Саме тому креативну економіку розглядають як прогресивну модель економічного зростання. Так, експерти Світового економічного форуму Давос 2019 стверджують, що креативна економіка сприяє економічному зростанню, не хетуючи принципами сталості на відміну від ресурсної, а один із її найбільших кластерів у Європі координує діяльність 140 тисяч творчих підприємців, створюючи додану вартість на 5,7 млрд євро щорічно, що дає підстави вважати її новою моделлю економічного зростання [1].

© Плуталов Сергій Іванович, 2022

В Україні незважаючи на те, що креативні індустрії перебувають на етапі становлення, станом на грудень 2020 року цей сектор склав 4,2% ВВП у вузькому розумінні, а вся креативна економіка – 7,5%, при цьому за останні п'ять років спостерігалось зростання кількості робочих місць, що на початку 2022 року склало 360,3 тис. осіб, тобто 4,0% від загальної кількості офіційно зайнятого населення в Україні [2]. Крім того, результати раніше проведених досліджень свідчать про те, що в період пандемії креативні індустрії продемонстрували найбільшу стійкість до цього глобального виклику. Однак, не зважаючи на активне зростання ролі креативного сектору в економіці України, існують країни, в яких вклад креативного сектору у ВВП сягає 10%, що складає підґрунтя для проведення дослідження з узагальнення позитивного досвіду цих країн з метою подальшої імплементації на теренах України.

Формулювання цілей статті

Виходячи зі сказаного мета статті полягає в узагальненні досвіду розвитку креативних індустрій різних країн задля виокремлення підходів, визначення особливостей, проблем та врахування їх в українських реаліях.

Виклад основного матеріалу

Як вже зазначалося у вступі, креативні індустрії являють собою своєрідне перехрестя ідей, культури, бізнесу та технологій, поєднання яких сприяє економічному зростанню. Аналіз емпіричних та теоретичних досліджень в області креативної економіки [3, с. 159-165; 4], дозволив дійти висновку, що наразі відсутній вичерпний перелік країн, досвід яких є беззаперечно позитивним чи беззаперечно негативним, який варто враховувати при побудові регіональної чи державної політики розвитку креативного сектору. Однак, ряд дослідників вважають визнаним лідером у креативній економіці Великобританію, яка розробила і продовжує розробляти правову базу, стратегічні і політичні документи розвитку національної економіки через економічну, культурну і соціальну взаємодію. Так, науковці інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України С. Давимука та Л. Федулова, приділяючи увагу вивченню досвіду цієї країни, зазначають, що цей досвід є корисним, але через унікальність організації та стилю роботи окремо взятої країни він не може бути застосований у чистому вигляді та потребує адаптації [5].

Такої ж точки зору дотримуються і науковці Е. Байкова [6, с. 11-17], Р. Буа-Доменех, П. Раузелл-Кьостер [7], К. Кролл, А. Уорколд, П. Прадхан [8] та інші, зазначаючи, що через регіональні особливості вивчення й застосування досвіду різних країн завжди буде актуальним і завжди потребуватиме нового погляду при його імплементації. Погоджуючись із зазначеними авторами, автор даної статті вважає доцільним впровадження окресленої ідеї на державному рівні. До речі, в Україні вже створено організації, що опікуються креативністю і культурою, в числі таких Центр розвитку креативної економіки [10], Український культурний фонд [9], в рамках діяльності яких проводяться дослідження та розробляються пропозиції щодо реалізації результатів.

Проаналізувавши суттєвий науковий доробок українських та зарубіжних науковців, встановлено, що ряд дослідників виділяють три групи моделей розвитку креативних індустрій (табл. 1).

Звернувшись до таблиці, можна зробити висновок, що такий підхід узагальнення досвіду розвитку креативних індустрій різних країн не може бути вичерпним, як мінімум по двом причинам. По-перше, частина країн східної Азії покладаються на концепцію Британської моделі. З огляду на це необхідно додатково провести дослідження з метою конкретизації особливостей тих моделей, які засновано не на британському досвіді. По-друге, на думку автора цієї статті, окрім скандинавських країн є й інші європейські країни, які покладаються на політику соціальної держави та систему професійної освіти, в числі яких: Нідерланди, Португалія, Велика Британія. У цьому зв'язку, пропонуємо розширити класичний підхід додатковою групою «європейська модель», з деталізацією особливостей східної та західної Європи, а сам підхід назвати інноваційним. Авторську пропозицію для більшої наочності зображено на (рис. 1).

Зауважимо, що особливість європейської моделі розвитку креативних індустрій полягає в тому, що складається з галузей, діяльність яких заснована на культурних цінностях чи художніх формах як індивідуального, так і колективного креативного самовираження, яке в нормовано у програмі «Креативна Європа». Європейський досвід, на переконання автора, є вельми актуальним та корисним для України, оскільки, в основі європейської моделі розвитку креативних індустрій лежить підтримка міжнародного співробітництва, мережевої діяльності креативних галузей, співфінансування важливих платформ. На відміну від української моделі розвитку, яка передбачає на 90% фінансування із державного бюджету, у країнах Європи

створюються креативні кластери, які функціонують за рахунок внесків учасників, а також одержуваних грантів.

Таблиця 1. Класичний підхід до моделей розвитку креативних індустрій

Особливості американської моделі	Особливості скандинавської моделі	Особливості східноазійської моделі
<p>США виступає нетто-експортером продукції креативних індустрій, починаючи з 2006 року, експортуючи в основному дизайнерську продукцію, друковану та аудіовізуальну продукцію. Стратегія креативного експорту є стратегією «глокалізації», оскільки складається з товарів та послуг, адаптованих до закордонних споживачів. Єдина федеральна політика розвитку креативних та культурних індустрій США відсутня. Незважаючи на це, у США в рамках креативних індустрій у 2019 р. було створено понад 30 млн робочих місць. Політика культурних індустрій розробляється і реалізується США на рівні штатів та муніципалітетів, де реалізуються різні культурні ініціативи та експерименти. У США існують два культурні сектори, принцип побудови яких відрізняється: некомерційний, залежний від політичної кон'юнктури та приватних, що поповнюється за рахунок пожертв секторів мистецтв. Культурна політика на рівні штатів та муніципалітетів, реалізуючи культурну місію, забезпечує гомогенізацію суспільства, знижує проблему соціального виключення Другий сектор включає комерційні, орієнтовані на міжнародний рівень корпорації – «копірайт-індустрію», підпорядковані споживчому попиту.</p>	<p>Політика креативних індустрій у скандинавських країнах (Швеція, Данія, Фінляндія) формувалася з урахуванням шведської моделі соціальної держави. Модель акцентує увагу на системі професійної освіти, яка сприяє формуванню практичного використання креативних навичок у підприємстві; розвиток грантової підтримки сфери культури та мистецтва, стимулювання інновацій та інвестицій у творчість. Програми розвитку креативних індустрій затверджено у кожній країні: у Норвегії діє Innovation Norway – програма фінансування творчої економіки; у Фінляндії розроблено стратегію розробки для підприємництва в секторі креативних індустрій, у Данії приділяється велика увага освіті у сфері культури та мистецтв.</p>	<p>Систематизація особливостей східноазійської моделі ускладнюється через різновекторність підходів різних азіатських країн, огляд яких потребує додаткового розгляду. Однак, є схожі риси. Так, політика креативних індустрій Азії починалася як міська політика. Першими в Азії мегаполісами, які почали її освоювати, виступили Гонконг та Сінгапур. Основним завданням, яке мали вирішити нові урядові програми, було ослаблення державного контролю та децентралізація влади, розвиток індивідуальних творчих здібностей. В Сінгапурі та Гонконзі за основу було взято британську модель розвитку креативних індустрій. У 2002 році в Сінгапурі було прийнято «Стратегію міста Відродження для мистецтв та культури», задуману авторами як комплексний проєкт національного будівництва та оновлення, згідно з якою Сінгапур мав стати «новим азіатським культурним хабом». Аналогічно Гонконг після воз'єднання з Китаєм на основі британської моделі розробив власну політику розвитку креативних індустрій, засновану на підтримці кіноіндустрії, креативних наук і методології оцінки креативності територій. Тайванська програма «Two Trillion and Twin Star», затверджена на початку 2000-х, була викликана жорсткою конкуренцією між Тайванем та Китаєм на ринку відеоігор та акцентувала увагу на розвитку цифрових технологій.</p>

Джерело: складено автором за даними [11, с. 173-196].

Рис. 1. Інноваційний підхід до моделей розвитку креативних індустрій

Джерело: розроблено автором

Як відомо, будь-який процес має позитивні та негативні прояви, тому поряд з ключовими перевагами розвитку креативного сектору зарубіжних країн варто зупинитися на їх недоліках. Узагальнення існуючого наукового доробку відносно зазначеної тематики дозволило дійти

висновку, що різні країни на шляху розвитку креативних індустрій стикаються з низкою проблем. По-перше, в ряді європейських країн, таких як Португалія, Іспанія, Румунія, відзначається низький рівень творчої освіти та відсутність навичок роботи з новими технологіями [1]. По-друге, згідно з даними Осеан Томо, що публікує щорічні дослідження ринкової вартості нематеріальних активів, незважаючи на невинне зростання інвестицій у матеріальні активи, приріст яких в середньому, починаючи з 2014 року складає 13% щороку, спостерігається недостатнє інвестування у навчання та розвиток професійних якостей працівників даних галузей [12].

По-третє, переважна більшість країн, в тому числі й Україна, характеризуються асиметричністю доходів серед секторів креативного сектору як на локальному, так і на глобальному рівні. Так, наприклад, середня річна зарплата американських ІТ-фахівців є найвищою у світі і становить понад 109 тис. дол. США в той час, як в усіх країнах світу вона дорівнює близько 54,5 тис. дол. США. Середня зарплата програміста в Україні станом на кінець 2021 року варіювалася в межах від 50000 до 70000 тисяч гривень [13]. Аналіз заробітних плат в розрізі секторів креативності дозволив встановити, що розрив між заробітною платою фахівці ІТ та театральною сферою в Україні складає в середньому 50 тис. грн. Крім того встановлено, що між діячами театрів по регіонах і в межах одного закладу культури також спостерігається суттєва асиметрія у доходах за посадами. Згідно з даними київської адміністрації найбільшу середньомісячну зарплату у 2021 році отримав художній керівник Національного академічного театру оперети, яка склала 26738,40 грн. Найменша зарплата цього ж 2021 року була зафіксована у художнього керівника експериментального театру «Золоті Ворота», яка склала 3339 грн. Тобто відмічається асиметрія на рівні майже 23,5 тис. грн.

У артистів балету 2-ї категорії цього ж театру, а також у артистів драми 2-ї категорії Нового драматичного театру на Печерську відмічаються найменші посадові оклади серед артистів київських міських театрів, середній рівень яких у 2021 році склав 2360 грн. Варто зазначити, що у більшості театрів зарплата технічних працівників, наприклад, начальника технічного або господарчого цеху чи відділу, в 2-3 рази більша, ніж у спеціаліста (складає від 4882 до 7 тис. грн) – електроосвітлювача, костюмера, бухгалтера чи гримера, які мають оклади від 1383 до 3228 грн, то для їхніх начальників сума варіюється [14].

Окрім зазначених прикладних недоліків, існують проблеми теоретико-методичної спрямованості. З методологічної точки зору залишається відкритою проблема розмежування видів діяльності в рамках творчих, культурних та креативних індустрій як за кордоном, так і в українській науці. Відсутня універсальна методика оцінки міської, регіональної, державної креативності, частки креативних індустрій або креативного сектору. З розвитком креативного сектору економіки зростає необхідність впровадження постійного моніторингу тенденцій у сфері зайнятості, у розвитку творчих навичок, талантів. У всьому світі, особливо в зонах зростання креативних індустрій, безперечною залишається необхідність розширення освітніх програм з навчання креативним та підприємницьким навичкам, починаючи зі шкільної освіти. Недостатньо розвиненими залишаються механізми зовнішнього фінансування культурних ініціатив, що також потребують додаткової уваги.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, в статті на засадах узагальнення досвіду розвитку креативних індустрій різних країн встановлена наявність класичного підходу, суть якого зводиться до тріади моделей розвитку креативних індустрій, таких як американська, скандинавська, східноазійська. Доведено, що такий підхід не повною мірою відбиває особливості одних країн та ігнорує специфіку розвитку інших, що ускладнює процес прийняття рішення стосовно використання того чи іншого досвіду в українських реаліях, з огляду на що запропоновано авторський інноваційний підхід, який на відміну від існуючого передбачає виокремлення чотирьох моделей розвитку креативних індустрій, три базових і європейської.

Окреслено особливості кожної із запропонованих моделей. Зазначено, що основу європейської моделі складає створення креативних кластерів, які фінансуються за рахунок внесків учасників кластеру та грантами. Встановлено, що американська модель, на відміну від патерналістських європейських моделей креативних індустрій, переважно орієнтована на підприємницькі навички і винахідливість. Визначено, що основою креативної політики США є ідея «креативних міст» як місця комфортного життя для представників креативного класу. Обґрунтовано, що особливість скандинавської моделі розвитку креативних індустрій відрізняється акцентом на системі творчої освіти та державної підтримки як основи загальної політики соціальної держави.

З'ясовано, що особливість азійської моделі розвитку креативних індустрій полягає в акцентуванні уваги не на створенні інфраструктури творчих індустрій, а на інноваційній складовій нових, постіндустріальних технологічних рішень. Аргументовано, що моделі розвитку азійських країн характеризуються також використанням елементів традиційної культури, зокрема політики «м'якої сили», що передбачає просування національних інтересів на глобальній арені та поєднання традиційних і сучасних культурних форматів.

Визначено ключові проблеми у розвитку креативних індустрій різних країн, в числі яких низький рівень творчої освіти та відсутність навичок роботи з новими технологіями; недостатнє інвестування у навчання та розвиток професійних якостей працівників креативних секторів економіки; асиметричність в доходах як в межах секторів, так і в регіональному розрізі. Серед проблем наукової спрямованості зазначена відсутність універсальної методики оцінки міської, регіональної, державної креативності, частки креативних індустрій, або креативного сектора; не належна система моніторингу (або її відсутність) тенденцій у сфері зайнятості, у розвитку творчих навичок, талантів.

Представлені до розгляду наукові результати покладено в основу української моделі розвитку креативних індустрій. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні особливостей розвитку креативного сектору західної та східної Європи, оскільки вони мають суттєві відмінності в культурній, ментальній сфері, формувалися в різні періоди, під впливом не однакових факторів.

Список літератури

1. The World Economic Forum. 5 things you need to know about creativity. Davos 2019. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2019/04/5-things-you-need-to-know-about-creativity>.
2. Міністерство культури і інформаційної політики в Україні. Основні економічні показники креативних індустрій в Україні Київ. 2021. 17 с. URL: <https://mkip.gov.ua/content/mkip-prezentue-ekonomichne-doslidzhennya-kreativnih-industriy.html>.
3. Boichenko E, Martynovych N., Shevchenko I. Cognitive modeling concepts of sustainable development of society. *Problemy Ekorozwoju*. 2021. № 6(2). pp.159-165. DOI: 10.35784/pe.2021.2.16.
4. Martynovych N., Plutalov S. Current trends of the development of creative industries and their impact on the national economy. *Problems of modern transformations. Series: economics and management*. 2022. № 3. DOI: 10.54929/2786-5738-2022-3-03-08.
5. Давимука С.А., Федулова Л.І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови: монографія ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 528 с.
6. Байкова Э.Р. Опыт развития креативных индустрий за рубежом. *Актуальные проблемы экономики и общества*. 2022. № 1 (163). с.11-17. DOI: 10.34773/EU.2022.1.2.
7. Boix-Domènech R., Rausell-Köster P. The Economic Impact of the Creative Industry in the European Union. In: Santamarina-Campos, V., Segarra-Oña, M. (eds). *Drones and the Creative Industry*. Springer, Cham. 2018. DOI: 10.1007/978-3-319-95261-1_2.
8. Kroll C., Warchold A., Pradhan P. Sustainable Development Goals (SDGs): Are we successful in turning trade-offs into synergies. *Palgrave Commun*. 2019. № 5 (140). DOI: 10.1057/s41599-019-0335-5.
9. Український культурний фонд. Програма «Креативна Європа». URL: <https://ucf.in.ua/p/creative-europe>.
10. Центр розвитку креативної економіки. Дослідження з креативної економіки – топ 12 ідей. URL: <https://creativeeconomy.center/top-15-mesedzhiv-za-rezultatamy-doslidzhennya-kreatyv-na-ekonomika-nova-ekonomichna-epoha-hhi-st/>.
11. Хестанов Р. З. Креативные индустрии–модели развития. *Социологическое обозрение*. 2018. 17(3). с.173-196. DOI: 10.17323/1728-192X-2018-3-173-196.
12. Kristi L. Stathis. Intangible Asset Market Value. Official site Ocean Tomo 2020. URL: <https://oceantomo.com/insights/ocean-tomo-releases-2015-annual-study-of-intangible-asset-market-value/>.
13. Hackerrank URL: <https://www.hackerrank.com/>.
14. Мінфін-Медіа. Середні зарплати ІТ-фахівців у різних країнах світу. Інфографіка. 2020. URL: <https://minfin.com.ua/2020/11/16/55690934/>.
15. Департамент культури КМДА. Театральні заклади 2021. URL: <https://dk.kyivcity.gov.ua/content/teatry.html>.

References

1. The World Economic Forum. 5 things you need to know about creativity. Davos. 2019. [The World Economic Forum. 5 things you need to know about creativity]. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2019/04/5-things-you-need-to-know-about-creativity>.
2. Ministerstvo kul'tury i informatsijnoi polityky v Ukraini. Osnovni ekonomichni pokaznyky kreatyvnykh industrij v Ukraini. (2021). [Ministry of Culture and Information Policy in Ukraine. Main economic indicators of creative industries in Ukraine]. Kyiv. URL: <https://mkip.gov.ua/content/mkip-prezentue-ekonomichne-doslidzhennya-kreativnih-industriy.html>.
3. Boichenko, E. Martynovych, N., Shevchenko, I. (2021). «Cognitive modeling concepts of sustainable development of society». *Problemy Ekorozwoju*. № 6(2). pp.159-165. DOI: 10.35784/pe.2021.2.16.

4. Martynovych, N., Plutalov, S. (2022). «Current trends of the development of creative industries and their impact on the national economy». *Problems of modern transformations. Series: economics and management*. № 3. DOI: 10.54929/2786-5738-2022-3-03-08.
5. Davymuka, S.A., Fedulova, L.I. (2017). Kreatyvnyj sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy. [Creative sector of the economy: experience and development directions]. DU «Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M. I. Dolishn'oho NAN Ukrainy». L'viv. Ukraine.
6. Bajkova, E.R. (2022). «Experience of development of creative industries abroad». *Aktual'nye problemy ekonomiky y obschestva*. № 1 (163). pp.11-17. DOI: 10.34773/EU.2022.1.2.
7. Boix-Domènech, R., Rausell-Köster, P. (2018). The Economic Impact of the Creative Industry in the European Union. In: Santamarina-Campos, V., Segarra-Oña, M. (eds). *Drones and the Creative Industry*. Springer, Cham. 2018. DOI: 10.1007/978-3-319-95261-1_2.
8. Kroll, C., Warchold, A., (2019). «Sustainable Development Goals (SDGs): Are we successful in turning trade-offs into synergies». *Palgrave Commun*. № 5 (140). DOI: 10.1057/s41599-019-0335-5.
9. Ukrain's'kyj kul'turnyj fond. Prohrama «Kreatyvna Yevropa». [Ukrainian Cultural Fund. "Creative Europe" program]. URL: <https://ucf.in.ua/p/creative-europe>.
10. Tsentr rozvytku kreatyvnoi ekonomiky. Doslidzhennia z kreatyvnoi ekonomiky – top 12 idej. [Center for the development of creative economy. Creative economy research - top 12 ideas]. URL: <https://creativeeconomy.center/top-15-mesedzhiv-za-rezultatamy-doslidzhennya-kreatyv-na-ekonomika-nova-ekonomichna-epoha-hhi-st/>.
11. Khestanov, R. Z. (2018). «Creative industries–models of development». *Sotsyolohycheskoe obozrenye*. 17(3). pp.173-196. DOI: 10.17323/1728-192X-2018-3-173-196.
12. Kristi, L. Stathis. Intangible Asset Market Value. Official site Ocean Tomo 2020. [Intangible Asset Market Value. Official site Ocean Tomo 2020.]. URL: <https://oceantomo.com/insights/ocean-tomo-releases-2015-annual-study-of-intangible-asset-market-value/>.
13. Hackerrank. [Hackerrank]. URL: <https://www.hackerrank.com/>.
14. Minfin-Media. Seredni zarplaty IT-fakhivtsiv u riznykh krainakh svitu. Infohrafika. (2020). [Ministry of Finance-Media. Average salaries of IT specialists in different countries of the world. Infographics]. URL:<https://minfin.com.ua/2020/11/16/55690934/>.
15. Departament kul'tury KMDA. Teatral'ni zaklady 2021. [Department of Culture of the KMDA. Theater institutions 2021]. URL: <https://dk.kyivcity.gov.ua/content/teatry.html>.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2022 р.